

İSVEÇ'TE ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİM

Multicultural Education In Sweden

Dr. Cem KAYABAŞI¹

Öğrt. Utku KAYABAŞI²

Cite As: Kayabaşı, C. & Kayabaşı, U. (2021). "İsveç'te Çokkültürlü Eğitim", International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies, (e-ISSN:2587-2168), Vol:7, Issue:31; pp:564-577

ÖZET

Köleliğin kaldırılması, teknolojinin gelişmesi ile ulaşımın kolaylaşması, iç ve dış savaşlar, geçim kaynaklarının azalması, baskıcı rejimler gibi etkenlere bağlı olarak artan göç nedeniyle ülkelerdeki çeşitliliğin artması sonucu 1970'li yıllardan itibaren çokkültürlülüğe geçiş uygulamaları birçok ülkede uygulanmaya başlamış ve giderek yaygınlaşmıştır. Her türlü ayrımcılık ve ırkçılığı reddederek, tüm öğrencileri kapsayan etnik köken, dil, din, cinsiyet gibi değerleri yani çoğulduğun kabul edildiği temel eğitim süreci olarak tanımlanabilecek çokkültürlü eğitim, çokkültürlülüğün bir sonucu olarak birçok ülkede uygulama alanı bulmaktadır. Çalışmanın amacı literatüre dayalı olarak İsveç'teki çokkültürlü eğitim sisteminin incelenerek, İsveç'te yaşayan azınlıklar ile azınlık sayılmayan göçmenler ve diğer yabancılara yönelik eğitim, politika ve uygulamaların değerlendirilmesidir. Sonuç olarak İsveç'te çokkültürlü eğitime yönelik yasal mevzuatta birçok kural getirilmesine rağmen yazılı mevzuatla tanınan hakların uygulamaya yeterli düzeyde yansıtılmadığı değerlendirilmesine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İsveç, Çokkültürlü Eğitim, Çokdilli Eğitim

ABSTRACT

As a result of increasing diversity in countries caused by factors such as the abolition of slavery, advancing technology and facilitating access, civil and foreign wars, decreasing livelihoods, and oppressive regimes, the practices of the transition to multiculturalism started to be implemented in many countries and became more widespread in the 1970s. Refusing all forms of discrimination and racism, multicultural education can be defined as the basic education process through which a plurality is propagated and values of ethnicity, language, religion and gender that comprise all students. This is applied in many countries as a result of multiculturalism. The aim of the study is to examine the multicultural education system in Sweden based on literature and evaluate the education, policies and practices of minorities in Sweden, nonminority migrants and other foreigners. As a result, while many rules were introduced in Swedish legislation on multicultural education, the rights granted by written legislation were not sufficiently reflected in practice.

Key words: Sweden, Multicultural Education, Multilingualistic Education

1. GİRİŞ

Genel olarak bir toplumdaki etnik, kültürel, dilsel, ırksal, dinsel veya bireysel tüm farklılıkların, siyasal ve kamusal anlamda tanınması anlamına gelen çok kültürlülük, 1970'li yılların başında göç alan iki ülke Kanada ve Avustralya'nın, bu ülkelerde yaşayan yerli halkların ve göçmenlerin kültürel farklılıklarını teşvik etmeye yönelik uyguladıkları politikalar ile doğmuştur.

Çok kültürlü eğitimin ortaya çıkışı ise 1960'ların sonunda ABD'de Afrikalı Amerikalılar tarafından halka açık alanlarda, iş alanında ve eğitimde, ayrımcılığa son verilerek eşitliğin sağlanması amacıyla başlatılan Yurttaşlık Hakları Hareketine dayanmaktadır. Günümüzde çok kültürlü eğitim, ülkede bulunan tüm öğrencilerin topluma etkili olacak şekilde katılım gösterebilmeleri için gerekli olan bilgi, beceri ve davranışları geliştirmelerini sağlayan, ayrımcılık yapılmaksızın farklı ırk, etnik köken, cinsiyet, sosyal sınıf, dil, din ve kültürel gruplardan gelen öğrencilerin eşit eğitim fırsatları yakalamalarına yardımcı olan bir fikir, kavram, süreç ve eğitimsel reform hareketi anlamına gelmektedir. Çok kültürlü eğitim günümüzde farklı ülkelerde çeşitli şekillerde uygulanmaktadır.

İsveç günümüzde çok kültürlü eğitim veren bir ülke olarak görülmektedir. İsveç'te yaşayan yerli halklar 20. yüzyılın ortalarına kadar asimile edilmeye çalışılmıştır. Ancak II. Dünya Savaşı sonrasında İsveç'teki sanayinin gelişmesi ve işçi ihtiyacının doğması nedeniyle İsveç'e işgücü göçü gerçekleşmiştir. İsveç'teki çeşitliliğin artmasıyla azınlık politikası da değişmiştir. İsveç, diğer Avrupa devletlerinin aksine erken bir dönemde göçmenlerin geri dönmeyeceklerini ve İsveç'te kalıcı olarak bulduklarını hatta nüfusun bir parçası olduklarını kabul etmiştir. 1975 yılında İsveç Meclisi tarafından onaylanan "Göçmen ve Azınlık

¹ Polis Genel Müdürlüğü, Polis Okulu Müdürlüğü, KKTC

 0000-0001-7011-3308

² Akdeniz Karpaz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bölümü, KKTC

 0000-0001-6354-162X

Politikası” ile çok kültürlülük resmen kabul edilmiştir. Bu politika gereği göçmenler ve azınlıklar ile İsveçliler arasında eşitlik sağlanmaya çalışılmıştır. 1995’te Avrupa Birliği’ne üye olan İsveç bu durumun da etkisi ile 1975’ten günümüze çokkültürlü eğitim politikalarını geliştirerek uygulamaya devam etmektedir.

İsveç eğitim sisteminde ülkede bulunan göçmen, azınlık ve İsveçlilere devlet tarafından aynı okul öncesi, ilköğretim ve lise müfredat eğitimi verilmektedir. Okullarda din, kültür, ırk, sosyal konum, cinsel tercih, dil farkı gözetilmeksizin tüm öğrencilere eşit davranılması ve her türlü bezdirici davranış ve ayrımcılığa müsaade edilmemesine yönelik yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Ayrıca tüm öğrencilere işbirliği yapmaları, insanlara karşı daha anlayışlı davranmaları, cinsiyet, dini mensubiyet, engel, cinsel tercih ve geldiği ülke gözetilmeksizin eşit haklara sahip oldukları öğretilmektedir. Fiziksel ve zihinsel engellilerin de mümkün mertebe aynı eğitimi alabilmeleri için devlet okulları mevcuttur.

İsveç tarafından ülkede Finler, Tornedallılar, Romenler, Yahudiler ve Samiler olmak üzere beş ulusal azınlık tanınmaktadır. Bunlar arasından Samilerin toplu olarak yaşadığı İsveç’in kuzey bölgesinde Sami (Lapon) Okulları bulunmaktadır. Diğer yandan tanınan beş azınlığın anadil eğitimi talepleri kısıtlanmış olmamasına rağmen azınlık olarak tanımlanmamış göçmenlerin anadil eğitimi alabilmesi için bazı şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Anadilde eğitim konusunda ise sadece azınlık olarak tanınanların böyle bir hakkı bulunmakta, geriye kalan yabancı, göçmen ve Müslümanlar gibi tanınmamış azınlıkların ise böyle bir hakkı bulunmamaktadır. Bu nedenle İsveç’in çokkültürlü eğitimin gereklerini henüz tam anlamıyla yerine getirmediği görülmektedir.

Çalışmanın birinci kısmında kısaca Çokkültürlülük tanımı yapılmakta, ardından çokkültürlü eğitimin kısa tarihi ve tanımı açıklanmaktadır. Dördüncü kısımda ise İsveç’te çokkültürlü eğitim incelenmektedir. Bu bağlamda İsveç, İsveç’te çokkültürlülüğün kısa tarihçesi ve genel eğitim sistemi hakkında bilgiler verildikten sonra İsveç’te çokkültürlü eğitim durumu incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise İsveç’teki çokkültürlü eğitimin durumu hakkında değerlendirmede bulunulmuştur.

2. ÇOKKÜLTÜRLÜLÜĞÜN TANIMI

Kültür, tarih içerisinde bir grup insanın kendine ait ve toplu yaşamlarını anlamada, düzgün şekil vermede ve yapılandırılmada kullandıkları bir inançlar ve adetler sistemidir (Parekh, 2002). Fay (2001) ise kültürü, “*bir topluluğun yaşamını anlamlandırmasını sağlayan ve bu gruba hayat tarzı istikametlerini sunan, karmaşık bir ortak inançlar, değerler ve kavramlar kümesi*” şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanımlardan yola çıkarak kültürü etkileyen çok sayıda faktörün olduğu, aynı toplum içinde kültürün çeşitli unsurlar vasıtasıyla farklılık gösterdiği ve aynı kültür içinden farklı alt kültürlerin de olabileceği söylenebilir. Farklı kültürlerle sahip insan topluluklarının bir araya gelerek oluşturdukları ve bir arada yaşadıkları toplumlar ise çokkültürlü bir toplumu ifade etmektedir. Özensel (2012: 60) bir toplumun çokkültürlü olmasının, “*sadece o toplumun üyeleri arasındaki gelenekler ve görenekler, değerler vb. açısından bir farklılık olması değil, aynı zamanda farklı kültürlerle mensup olmaları nedeni ile kendilerini bağlı gördükleri, uymakla yükümlü hissettikleri etik değerler ve dolayısıyla inandıkları bu değerlerle uyumlu olarak gerçekleşmesini arzuladıkları adalet anlayışları arasında bir farklılığın bulunduğu*” anlamına geldiğini belirtmektedir.

Çokkültürlülük, 1970’lerin başında göç alan iki ülke Kanada ve Avustralya’nın, bu ülkelerde yaşayan yerli halkların ve göçmenlerin kültürel farklılıklarını teşvik etmeye yönelik olarak uyguladıkları politika ile doğmuştur. Daha sonra ABD, Büyük Britanya, Yeni Zelanda’ya, sonrasında da Avrupa ve Latin Amerika’ya yayılmıştır. Çokkültürlülüğün birçok tanımlaması bulunmaktadır. Milena Doytcheva’ya göre Çokkültürlülük, “*modern demokrasilerin, kurumlarını yeniden biçimlendirerek ve kişilere farklılıklarını geliştirmek ve aktarma imkânını vererek farklı kültürlerin tanınması gerektiği düşüncesini temel alan tarihsel bir siyasi program, entelektüel tartışma ve pratik deneyim bütünüdür*” (Doytcheva, 2013 (Çev. Onmuş).

James A. Banks’a göre çokkültürlülük, “*belli bir toprak parçası üzerinde farklı etnik köken, din, ırk ve kültür gruplarından insanların bir araya gelerek yaşamaları, çalışmaları, politik hayata katılmaları, sosyal ve kültürel etkileşimde bulunmaları sonucu oluşan toplumsal çeşitliliği ifade etmektedir*” (Aydın, 2013: 3). Bir başka tanıma göre ise çokkültürlülük, “*çoğulcu toplumlarda bulunan cinsiyet, etnik, ırksal ve kültürel çeşitliliklerin tüm kurumsallaşmış yapıları yansıtılmasını öngören harekettir*” (J. Banks ve C. Banks, 2010: 447). Genel olarak çokkültürlülük, bir toplumdaki etnik, kültürel, dilsel, ırksal, dinsel veya bireysel tüm farklılıkların, siyasal ve kamusal anlamda tanınması (Ongur, 2011: 61) olarak tanımlanabilir.

Çokkültürlülük politikası ile elde edilen kazanımlara örnek olarak pozitif ayrımcılık, göç nedeniyle oluşan azınlıklara giyim konusunda birtakım muafiyetler, feminist ve eşcinsellerin kimlik hareketlerinden elde

ettiklerinin yanında eğitim alanında okul müfredat programlarının gözden geçirilmesi ve anadilde eğitim konularında elde edilen kazanımlar gösterilebilir (Doytcheva, 2013: 12, (Çev. Onmuş)).

Okullarda, çoğulculuk ve eşitlik temelinde farklı grupların diyaloglarını geliştirmek amacıyla sürdürülen ve tüm bireyler için işlemesine gayret edilen bir işbirliği süreci (Cırık, 2008: 28) olarak tanımlanan çokkültürlü eğitim ise çokkültürlülüğün bir gereği olarak ortaya çıkmaktadır. Çalışmada ekonomik ve insani olarak dünyanın en gelişmiş ülkeleri arasında sayılan İsveç'te çokkültürlü eğitim sistemi incelenmiştir. Bu bağlamda İsveç'teki çokkültürlü eğitimin azınlıklar ve azınlık sayılmayan yabancılar açısından yeterli düzeyde olup olmadığı konusunda değerlendirmelerde bulunulmuştur.

3. ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Çokkültürlü eğitimin ortaya çıkışı, 1960'ların sonunda Amerika Birleşik Devletleri'nde Afrikalı Amerikalılar tarafından halka açık alanlarda, iş alanında ve eğitimde, ayrımcılığa son verilerek eşitliğin sağlanması amacıyla başlatılan Yurttaşlık Hakları Hareketine dayanmaktadır. Afro-Amerikalıların bu talepleriyle başlayan süreç daha sonra diğer grupların da etnik, cinsiyet, sosyal sınıf gibi farklılıkların korunması ve desteklenmesi bağlamında eğitimde eşitlik talepleri ile devam etmiş ve neticede bu doğrultuda eğitim kurumlarında bazı değişiklikler yapılmıştır. Eğitim programları okullar ve diğer eğitim kurumları tarafından farklılıkların talepleri doğrultusunda değiştirilmeye başlanmıştır. Bunun yanında etnik gruplar, ülkede bulunan çeşitliliğe uygun olarak okullarda daha fazla farklı etnik kökenli öğretmen ve yöneticilerin işe alınmasını, insanların çeşitliliğini yansıtacak şekilde eğitim müfredatının değiştirilmesini talep etmişlerdir (J. Banks ve C. Banks, 2010: 6).

1970'lerden itibaren okullarda gerçekleştirilen uygulamalarla ilgili şikâyetler artmış ve bunun sonucunda bu uygulamaları yeterli bulmayan aktivist ve araştırmacılar eğitimde birtakım programların eklenmesi veya ten rengi farklı olan insanlara yönelik düzenlemelerin getirilmesiyle sorunun geçirilmeye çalışıldığını iddia etmişlerdir. Bu dönemde, eğitimde eşitlik temelinde çokkültürlü okul ortamının oluşturulması için politikaların, öğretmen davranışlarının, eğitim materyallerinin, değerlendirme metotlarının, danışmanlık ve eğitim biçimlerinin yeniden incelenmesi ve dönüştürülmesinin gerektiği dile getirilmiştir (Aydın, 2013b: 7).

1980'lerden 20. yüzyılın sonlarına doğru çok kültürlü eğitim uzmanları tarafından eleştirel düşünme, fırsat eşitliği ve sosyal adalet etkenleri temelinde eğitim ve öğretim modelleri geliştirilmeye başlanmıştır. Özellikle ABD'deki insan hakları hareketlerinin yanında küresel göçler ve çeşitli ülkelerdeki azınlık hareketleri çok kültürlü eğitim politikalarının hızlı bir şekilde yayılmasını sağlamıştır. Yıllar geçtikçe taleplere duyarlı devletler daha katılımcı ve çoğulcu ayrıca farklılıkları entegre etmeye yönelik eğitim sistemlerinde köklü değişiklik yoluna gitmişlerdir. Günümüzde ise çok kültürlü eğitim uygulamaları, etnik gruplar, ırklar ve sosyo-ekonomik sınıflar arasında eşitlik sağlamak amacıyla ABD, Avustralya, Kanada, İngiltere ve Almanya gibi çok kültürlü ve çok uluslu ülkelerde okul öncesi eğitiminden itibaren gerçekleştirilmektedir (Kaya ve Aydın, 2014: 7, 35).

Takriben 50 yıllık bir geçmişe sahip olduğu görülen çokkültürlü eğitim bugün birçok ülkede çeşitli şekillerde uygulanmaktadır. Ayrıca yeni bir olgu olması nedeniyle de değişmeye ve gelişmeye devam etmektedir.

4. ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİM

Çokkültürlü eğitimin akademisyenler ve araştırmacılar tarafından bugüne kadar yapılmış birçok tanımı bulunmaktadır. Çokkültürlü eğitim, ülkede bulunan tüm öğrencilerin topluma etkili olacak şekilde katılım gösterebilmeleri için gerekli olan bilgi, beceri ve davranışları geliştirmelerini sağlayan, ayrımcılık yapılmaksızın farklı ırk, etnik köken, cinsiyet, sosyal sınıf, dil, din ve kültürel gruplardan gelen öğrencilerin eşit eğitim fırsatları yakalamalarına yardımcı olan bir fikir, kavram, süreç ve eğitimsel reform hareketi anlamına gelmektedir (Banks, 2013: 1-2 (Çev. Aydın)).

Bennet'e göre çok kültürlü eğitim, *"halk eğitiminin neredeyse tüm öğrencilerin entelektüel, sosyal ve kişisel gelişmelerinin en üst noktaya kadar sağlanmasını hedeflediği varsayımına dayanan bir eğitim ve öğretim yaklaşımıdır"* (Bennett, 1990: 11). Bir başka tanımlamaya göre çokkültürlü eğitim, *"okullarda, çoğulculuk ve eşitlik temelinde farklı grupların diyaloglarını geliştirmek amacıyla sürdürülen ve tüm bireyler için işlemesine gayret edilen bir işbirliği süreci"*dir (Cırık, 2008: 28).

Nieto'ya göre ise çokkültürlü eğitim; her türlü ayrımcılık ve ırkçılığı reddederek, tüm öğrencileri kapsayan etnik köken, dil, din, cinsiyet gibi değerleri yani çoğulculuğu kabul eden, sosyal adaletin demokratik prensiplerini geliştiren bir temel eğitim sürecidir (Nieto, 1996: 307-308).

Çokkültürlü eğitimin temel amacı, öğrencilerin farklı ırk ve etnisiteleri eğitimsel bağlamda alternatif olarak düşünerek farklı eğitim faaliyetleri gösterebilmeleri için gerekli olan bilgi, beceri ve davranışları geliştirmelerine yardımcı olup bu yönde okulları yeniden yapılandırmak şeklinde özetlenebilir (Aydın, 2013b: 1). Ayrıca bu alanda uzmanlaşmış araştırmacıların hemfikir oldukları görüşe göre çokkültürlü eğitim, öğrencilere, kültür, ırk, sosyal sınıf, cinsiyet, din ve coğrafi farklılıkları anlamalarını ve kabul etmelerini öğretmeyi, demokrasi, eşitlik ve adalet ilkeleri bağlamında sorumluluk ve bağlılık duygusu kazandırmayı amaçlamaktadır (Manning ve Baruth, 1996: 3).

Kostova (2005) ise çok kültürlü eğitimin amacının; “farklı” olarak nitelendirilen bireyleri tanıma, anlama ve onlara karşı saygılı olma gibi tutum ve davranışları bir bütün olarak özünde barındıran hoşgörü sahibi birey yetiştirmek olduğunu ifade etmektedir.

Banks ise çokkültürlü eğitimin amaçlarını; -İki cinsiyet için, farklı etnik ve kültürel gruplardaki öğrenciler ve özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler için eğitim eşitliğini artırmak, eşit eğitim fırsatları sunmak, -Bireylerin başka kültürlerin perspektifinden bakabilmelerini, kendilerini daha iyi anlayabilmelerini ve farklı kültürlere saygı duymalarını sağlamak, -Öğrencilere kültürel, etnik ve dilsel seçenekler sağlamak, -Kendi toplumlarında, hâkim kültür içinde ve diğer etnik kültürler içinde iletişim kurmak için ihtiyaç duydukları bilgi, beceri ve yaklaşımı kazandırmak, -Bazı etnik grupların kendi benzersiz ırksal, fiziksel ve kültürel özelliklerinden dolayı yaşadığı ayrımcılığı ve acıyı azaltmak, -Global dünyada okuma, yazma ve matematik becerileri edinmelerine yardımcı olmak olarak sıralamaktadır (<http://www.isvec.org/isvec/>, 2021).

5. İSVEÇ’TE ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİM

5.1. İsveç

İsveç ya da resmi adıyla İsveç Krallığı, Kuzey Avrupa’da, İskandinavya yarımadasında yer almaktadır. Batısında ve kuzeyinde Norveç, doğusunda Finlandiya ve Baltık Denizi, güneyinde ise Danimarka bulunmaktadır. İsveç 1995 yılında Avrupa Birliğine katılmıştır. Başkenti Stockholm olup 21 ilçeden oluşmaktadır. Ekonomi bakımından gelişmiş bir ülke olan İsveç, The Economist’in Demokrasi İndeksi’ne göre birinci sırada olup Birleşmiş Milletler’in 2019 İnsani Gelişim Endeksi’ne göre de 7. sıradadır. İsveç’in yurtdışında doğan nüfusunun payı 2000’de %11,3 iken 2018’de bu rakam %19,1’e yükselmiştir (The World Factbook, 2021; Kaya ve Aydın, 2014: 78; isvec.org, 2021). İsveç’in çoğunluk dili İsveççe olup resmi olarak tanınmış beş yerli azınlık dili bulunmaktadır. Bunlar Fin kökenlilerin kullandıkları Fince, Tornedal Fincesi de denilen Meänkieli, Romence, daha fazla Almanya’dan göç edip buraya yerleşen Yahudilerin kullandığı Eskinazi dili veya Yidişçe ve son olarak Samilerin (Laponların) kullandıkları Sami dilidir (Anık, 2011: 118-19). TC Dışişleri Bakanlığı 2021 yılı verilerine göre ülkedeki toplam nüfus 9.845.155 iken, etnik yapı %86 İsveçli, %4,9 Fin, %1,5 Iraklı, %1,2 İranlı, %1,2 Türkiye kökenli, %5,2 Boşnak/Sırp/Hırvatlar, Şilili, Asuri/Süryani/Keldaniler, Romanlar, Samiler vs şeklindedir (TC Dışişleri Bakanlığı, 2021).

Göçlerden dolayı bugün İsveç’te aralarında Türkçenin de bulunduğu resmi olmayan 200’e yakın göçmen azınlık dili kullanılmaktadır. İsveç’te 100.000 kişiden fazlasının konuştuğu göçmen dillerinden bazıları Arapça, Sırpça, Hırvatça, Boşnakça, Farsça ve Türkçedir. Ayrıca bu dillerin tümü de yerli azınlık dillerine oranla daha fazla kişi tarafından konuşulmaktadır (Lindberg, 2011: 74).

5.2. İsveç’te Çok kültürlülüğün Kısa Tarihçesi

İkinci Dünya Savaşı sırasında tarafsız kalan İsveç’e bu savaş sırasında Almanya, Finlandiya, Danimarka ve Norveç’ten mülteciler gelmiştir. II. Dünya Savaşı’ndan sonra da mülteci göçünü işgücü göçü takip etmiştir. Gelişen İsveç sanayisi nedeniyle işgücü açığı oluşmuş ve bu sorun yabancı işçilerin ülkeye getirilmesiyle çözülmüştür. 1960’tan sonra ise göçmen işgücüne gereksinim ortadan kalktığından İsveç’e göç koşulları zorlaştırılmıştır (Erikson, 1987: 12-13).

İsveç’te yaşayan yerli halklar uzun yıllar asimile edilmeye çalışılmıştır. Finler 17. yüzyıldan itibaren özellikle 1850-1950 yılları arasında İsveçleştirilmeye çalışılmışlardır. Bu nedenle Fince konuşanların sayısı gittikçe azalmıştır. Ülkedeki diğer azınlıklara karşı da gereken ilgi gösterilmemiş ve milliyetçi bir bakış açısı ile yaklaşmıştır. 1880’li yıllarda okullarda sadece İsveççe öğretilmeye başlanmış ve okulda kendi dilini konuşan öğrencilere ceza verilmiştir (Kaya ve Aydın, 2014: 78, 161). Aynı şekilde ülkede yaşayan yerli halk Samiler de 17. yüzyıldan itibaren asimile edilmeye çalışılmıştır. II. Dünya Savaşı sırasında gelen mültecilerden de İsveç’in kültürel değerleriyle örtüşen bir yaşam şeklini benimsemeleri beklenmiştir. Ancak II. Dünya Savaşı sonrasında gerçekleşen işgücü göçü ve İsveç’te çeşitliliğin artmasıyla bu durum değişmiştir (Anık, 2011: 121).

İsveç, diğer Avrupa devletlerinin aksine erken bir dönemde göçmenlerin geri dönmeyeceklerini ve İsveç'te kalıcı olarak bulduklarını hatta nüfusun bir parçası olduklarını kabul etmiştir. Bu düşünceyle göçmenlerin ailelerini de getirmelerine izin vermiş ve bilinçli bir göç politikası uygulamıştır. Göçmenlere, sürekli ikamet izni almada, vatandaşlığa geçişte kolaylıklar sağlanmış, göçmenler için ev, okul, hastane yaptırılmış, göçmenlerin sendikal ve siyasi örgütlenmeleri teşvik edilmiş, bu yönde haklar diğer Batı Avrupa ülkelerine oranla çok daha fazla olmuştur (Mengüç, 1981: 5).

1960'lı yıllardan itibaren İsveç'te göçmenlerle ilgili olarak tartışmalar başlamış ve bu tartışmalar çokkültürlü politikaların temelini oluşturmuştur. 1975 yılında İsveç Meclisi tarafından onaylanan "Göçmen ve Azınlık Politikası" ile çokkültürcülük resmen kabul edilmiştir. Göçmenler ve azınlıklar ile İsveçliler arasında eşitlik sağlanmaya çalışılmıştır. 1975'te göçmen ve azınlık gruplara, kendi dil ve kültürel geleneklerini korumaları ve geliştirmeleri konularında önemli haklar verilmiştir. Ayrıca göçmen işçilere yerel seçimlere katılma ve aday olma hakkı da tanınmıştır. İsveç bu hakkı tanıyan ilk Avrupa ülkesi olmuştur. 1976 yılında İsveç'te en az üç yıl boyunca oturmuş olan göçmenler belediye ve il genel meclisi seçimlerinde seçmen ve adaylık haklarını, 1984 yılında ise parlamento seçimlerine katılım haklarını kullanmışlardır. İsveç, göçmenlere ve azınlıklara gösterilen ayrımcılık nedeniyle 1978'de esas görevi her çeşit ayrımcılığa karşı kanun hazırlamak olan "Azınlıklara Karşı Tarafsızlık ve Ayrımcılık Komisyonu"nu kurmuştur (Anık, 2011: 122). Böylece çıkardığı yasalar ve yaptığı uygulamalarla İsveç, çokkültürlülük politikasını ülke içinde yerleştirmeye devam etmiştir.

İsveç, göçmenlere ve azınlıklara yönelik anadil eğitimi konusunda da adım atmıştır. 18 Mart 1976 tarihinde parlamento kararı ile her belediye, göçmen çocuklarına anadil eğitimi verilmesiyle yükümlü kılınmıştır. 1 Mayıs 1976 tarihinde geçen kanun uyarınca, göçmen çocuklara yuva, oyun okulu vs gibi ön okullarda da anadil eğitimi görme hakkı tanınmıştır. Bu yasaya göre haftada 4 saat anadil eğitimi verilmesi onaylanmıştır. 1 Temmuz 1977'de çıkarılan yeni yasa ile belediyelerin, ön okullar ile lise ve dengi okullarda iki saatlik anadil eğitimi sağlamaları zorunlu hale getirilmiştir (Altuğ, 1978: 6).

Bölgesel Diller ve Azınlık Dilleri Avrupa Şartı'nı onaylayan İsveç, 2000 yılında Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi ile Avrupa Dil Yönetmeliğini imzalamıştır. 1999 yılında ülkenin kültür mirasının bir parçası olarak gördüğü beş ulusal azınlığın dillerini yani Fince, Sami dili, Yidişçe, Romence ve Meänkieli dillerini azınlık dilleri olarak kabul etmiştir. Bu dillere anadilde eğitim hakkı tanınmıştır. Ayrıca Sami, Fince ve Meänkieli dilleri hükümetin temsil edildiği mahkemeler, kamu kuruluşları ve belediyelerde yapılan işlemlerde kullanılabilir. Ek olarak azınlık dillerinde radyo ve televizyon yayını yapılmakta, gazete çıkarılabilmektedir. İsveç'te ayrımcılığı önlemek için 2008'de yeni bir ayrımcılık yasası çıkarılmıştır. Bu yasa ile cinsiyet, etnik köken, din, engellilik, cinsel yönelim, transseksüel ve yaşa göre ayrımcılık yasaklanmıştır (Minorityrights.org, 2009). Günümüzde İsveç polisi türban, başörtüsü veya Yahudi kippası takabilmekte, İsveç'te çifte vatandaşlığa izin verilmekte, etnik grupların örgütleri ve faaliyetleri devlet tarafından finanse edilmekte, eğitimde çokkültürlülük politikası yürütülmektedir (Queen's University, 2011).

5.3. İsveç'te Genel Eğitim Sistemi

İsveç'te temel eğitimin ücretsiz ve evrensel hale gelmesi 1842 yılında İsveç parlamentosu tarafından geçirilen yasa ile sağlanmıştır. Bu yasa ile her cemaatten çocuklar için ilkokullar kurulması ve bu okullarda çocukların eğitim almaları zorunlu hale getirilmiştir. Protestanlıkla İsveç dinen homojen bir devlete dönüşmüştür. Gerçekleştirilen bu reform hareketi ile Devlet Kilisesi'nin de hâkimiyeti azaltılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde eğitim daha çok, kutsal metinlerin öğrenilmesine dayandığından Kilise ve muhafazakâr kesim bu yasanın uygulanmasına direnmişlerdir. Zorunlu eğitimin İsveçli tüm çocuklar için genel olarak uygulanması 150 yıl kadar bir zaman almıştır. Kilise ile devletin nihai olarak ayrılması ise ancak 2000 yılında gerçekleşmiştir (Carlson ve Rabo, (Derl. Carlson, Rabo ve Gök) 2011: 4-8).

İsveç eğitim sisteminin temel prensipleri; cinsiyet, etnik köken, sosyal statü ayrımı yapılmaksızın, ülkenin her bölgesindeki tüm bireylere eğitimde fırsat eşitliğinin tanınması ve bütün okullarda kız ve erkek öğrencilerin beraber eğitim görmesidir. Farklı okul türleri için geliştirilen öğretim programları ülkenin her bölgesi için geçerlidir. Bir diğer prensip ise eğitimin ücretsiz olmasıdır (EURYDİCE ve CEBEFORB, 1999 (akt. Çorbacı, 2005)).

Ulusal okul sisteminin temel amaçları 1985 İsveç Okul Yasası'nın birinci bölümünde aşağıda belirtilen şekildedir (Education Act, 1985 (akt. Çorbacı, 2005)).

“1) Her okul ülkenin hangi bölgesinde olursa olsun; kendisi ile eşdeğer okul türleri ile eşit eğitim vermeye yükümlüdür.

2) İsveç Eğitiminin amacı; öğrencinin velisi ile işbirliği yaparak çocukların sorumluluk sahibi birer toplum üyesi ve yetişkin birey olma yolunda destek vermektir.

3) Eğitim verilirken, özel gereksinimleri olan çocuklar da dikkate alınmalıdır.”

Öğrencilerin ekonomik yetersizliklerden kaynaklanan eğitim hizmetlerinden mahrum kalma durumu adına lise ve üniversite öğrencileri için eğitimlerini finanse edecek çeşitli fonlar oluşturulmuştur (EURYDİCE ve CEBEFORB, 1999 (akt. Çorbacı, 2005)).

Günümüzde, İsveç eğitim sisteminde yönetim, merkez ve yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilmektedir. Eğitimin yönetimi, denetimi ve finansmanı Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir. İsveç Parlamentosu ve hükümet, merkezi seviyede kanunlara göre eğitimin planlanmasını ve uygulanma şeklini belirlemede ve tüm ülkede zorunlu eğitim sisteminde ortak bir program uygulamaktadır. Eğitim ve öğretim programlarının hazırlanması ve denetlenmesi Ulusal Eğitim Ajansı (Skolverket), programların uygulanması ise yerel yönetimler tarafından yürütülmektedir. Özetlemek gerekirse, İsveç Parlamentosu ve İsveç Hükümeti, okul öncesi, ilk ve orta öğretim ile yetişkin eğitiminin ulusla hedeflerini ve talimatlarını belirlemede ve ülke çapında benzer şekilde uygulanmasını sağlamaktadır (Skolverket, 2008). Özellikle belediyeler çok etkin bir konumdadır. Üniversite haricinde neredeyse tüm eğitimin örgütlenmesinden sorumlu kurumlar belediyelerdir. Ülkede 290 belediye vardır ve her belediye bir bölge veya idari birimdir. Belediyelerin sorumlulukları ise Belediye Yasası ile düzenlenmiştir. Yerel düzeyde karar almaya yetkili olan belediyeler, okul öncesi eğitim, özel eğitim, zorunlu eğitim, ortaöğretim ve yetişkin eğitimi konularında karar alınması ve uygulanmasından sorumludur (Dönmez, 2009; Erdoğan, 2015).

İsveç eğitim sisteminde; okul öncesi eğitim, ilköğretim (zorunlu eğitim), ortaöğretim ve yükseköğretim olmak üzere dört kademe eğitim verilmektedir. Okul öncesi eğitim zorunlu eğitim kapsamında değildir. Sonrasında dokuz yıllık zorunlu eğitim süreci başlamaktadır. Zorunlu eğitim ilköğretim ve alt orta öğretim kademelerini kapsamaktadır. Bu eğitimin ardından orta öğretim kademesinde eğitime geçilmekte ve bu eğitim de üç yıl sürmektedir. Sonrasında ise üniversite, kolej veya meslek yüksekokullarına devam edilebilir. Zorunlu eğitimini tamamlayan öğrencinin başarısına göre meslek okullarına ya da normal lise öğrenimine devam etme alternatifi bulunmaktadır (Ada ve Üstün, 2008).

Okul öncesi eğitim kurumları, çocuklara gelişme olanakları vermek, bağımsız, sorumluluk sahibi, paylaşımcı olmak ve zihinsel becerilerini en üst düzeyde kullanabilmek gibi amaçlara erişmeyi hedeflemektedir. Böyle bireyler yetiştirmek toplumda sosyal sistemlerin rolüdür. Bahsi geçen sosyal kurumların bir eğitim kurumu olduğu düşünülecek olursa ilk basamağın kreşler ve çocuk yuvaları olduğu ifade edilebilir. Kreşler, bir ile beş yaş arasındaki çocuklar için Belediyeler tarafından sağlanmaktadır. Kreşlerin günlük programları oyunlar, grupla şarkı ve müzik aleti öğrenimi, dans ve spor etkinlikleri ve beden eğitimini kapsamaktadır (Ada ve Üstün, 2008). Ayrıca beş yaşından sonra zorunlu eğitim dönemine kadar bir yıllık eğitim verilmektedir. Bu eğitimle bir yandan çocukların gelişimine ve öğrenimine katkıda bulunulurken diğer yandan sonrasında gidecekleri okullar için bir altyapı oluşturulmaya çalışılmaktadır (Sweden.se, 2018).

İsveç’te zorunlu ilköğretim 9 yıllık olup zorunlu ilköğretim sürecini tamamlayan öğrenciler isteğe bağlı olarak üç yıllık lise olarak kabul edilen ortaöğretim eğitimine devam edebilmektedirler. Öğrencilerin, ileride alacakları eğitime uyum sağlamları hedeflenen ortaöğretim eğitimi belediyeler tarafından sağlanmaktadır (Boztaş ve Er, 2012; Sweden.se, 2018). İsveç’te yükseköğretim ise devlete bağlı üniversiteler, yüksekokullar ve bağımsız yükseköğretim kurumları tarafından verilmektedir. Öğrenciler, ortaöğretimde aldıkları derslere ve puanlara veya yeterliliklerini ölçmek amacıyla yapılan “genel öğrenme yeteneği sınavı”na göre yükseköğretimlerine devam edebilmektedirler (Boztaş ve Er, 2012; Erdoğan, 2015)

İsveç toplumunun üçte biri zorunlu eğitim ile diğer eğitim kurumlarını bitirdikten sonra farklı eğitim kurumlarına devam etmektedir. Yetişkinler için halka yönelik açılan kurslar, yüksek halk okulları ve öğretim kulüpleri mevcuttur. Yüksek halk okulları yatılı okullardır. Yüksek halk okullarında bulunan bireyler kendi öğretim planını yapmakta özgürdür. Okullarda müzik, tiyatro, gazetecilik gibi özel dersler de verilmektedir. Eğitim ücretsizdir ancak oda ve yemek masrafları için ücret talep edilmektedir. Yaygın eğitimin amacı, örgün eğitimden yararlanamayanların eksikliklerini tamamlamak, mesleki yaşamdaki becerilerini geliştirmek ve yetişkinlere toplumsal, kültürel ve siyasal faaliyetlere katılma olanakları sağlamaktır. Yetişkinler için düzenlenen eğitim programlarında ailevi koşullar, çalışma saatleri ve ekonomik koşullar gibi kişisel koşullar göz önünde bulundurulur (Ada ve Üstün, 2008). Ayrıca tam zamanlı öğretim kurumlarında mesleki eğitim ve

öğrenme güçlüğü çeken özel gereksinimli bireyler için lise düzeyinde zorunlu olmayan eğitimler (Kilimci ve Riis, 2008), özel eğitime ihtiyaç duyan engelli çocuklar için “özel eğitim” ve yetişkinlerin becerilerini artırmak amacıyla “yetişkin eğitimi” de verilmektedir (Polatcan, 2014; Altay ve Üstün, 2011).

İsveç’te özel eğitim okullarında, eğitimde fırsat eşitliği ve eğitim hakkı çerçevesinde engelli kişilere eğitim sunulmakta ve kendilerini geliştirme fırsatı verilmektedir. İsveç’te -Tam zihinsel engelliler eğitim okulları, -Zihinsel engelliler öğrenebilir olanlar için öğretim okulları, -Tam ortopedik engelliler eğitim-öğretim okulları, -Konuşma-ışitme engelliler öğretim okulları ile -Görme engelliler okullarında eğitim verilmektedir (Erdoğan, 2015). Buradaki amaç eğitimde fırsat eşitliği ve eğitim hakkı çerçevesinde engelli kişilere eğitim verilmesidir (Sveriges Riksdag, 2010)

5.4. İsveç’te Çokkültürlü Eğitim

İsveç, çokkültürlü eğitim veren bir ülke olarak kabul edilmektedir. Ülkede uygulanan eğitim sisteminin temel prensibi sosyal ve ekonomik statüsü, etnik yapısı veya yaşadığı bölge dikkate alınmaksızın tüm öğrencilere eşit şartlarda eğitim vermektir. Okullarda, saygı ve şiddet dışı bir yaşam, bireysel hürriyet ve bütünlük, evrensel eşitlik, cinsiyetler arasında eşitlik, zayıf ve imtiyazsızlar arasında dayanışmayı içeren değerler üzerine kurulu bir müfredat programı hazırlanmaktadır. Aydın (2013b: 82) yukarıdaki bilgileri verdikten sonra İsveç’te devlete bağlı ilkokullarda aşağıdaki ilkelerin dikkate alındığını söylemektedir:

- ✓ *“Kamu eğitiminde bütün öğrencilere eşit imkânlar verilmesi; cinsiyet, konum, sosyoekonomik statüye bakılmaksızın bütün öğrencilere devlet okullarında eğitim imkânı tanınması,*
- ✓ *Eğitimde eşdeğerlik sağlanır; farklı yapıdaki okulların, ülkedeki konumuna bakılmaksızın karşılaştırılabilir ve eşit bir eğitim temin edilmesi.*
- ✓ *Çokkültürlü ve çok dilli eğitim müfredatı ile öğrencilerin, yetenekleri doğrultusunda bilgi ile donatılması, aileler ile birlik içerisinde olunarak öğrencilerin gelişimine katkıda bulunulması. Ayrıca özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilere gerekli yardımın sağlanması.*
- ✓ *Okul etkinliklerinin demokratik değerler üzerine düzenlenmesi.*
- ✓ *Okullar tarafından farklı gruplar arasında eşitliğin sağlanmasına çalışılması, ırkçılık ve ayrımcılık gibi davranışları önleyecek tedbirlerin alınması.”*

İsveç’te Eğitim Bakanlığı tarafından ulusal düzeyde eğitim uygulamaları belirlenmekte ve belediyeler belirlenen genel hedeflerin dışına çıkmadan özel hedeflerini saptamaktadır. Belediyeler azınlıkların eğitiminde yetki sahibi olup bu konudaki talepleri karşılamakla yükümlüdürler (Kaya ve Aydın, 2014: 79).

Demokratik değerlerin ön planda olduğu İsveç Eğitim Sisteminin temel amaçlarını Ada ve Baysal (2012: 317) aşağıdaki şekilde sıralamaktadırlar:

- ✓ *“Öğrencilerin eğitim yoluyla bilgi ve becerilerle donatılması, aile içerisinde uyumlarının geliştirilmesi, sorumluluk sahibi bireyler ve yurttaşlar olarak yetiştirilmesi, öğrencilerin özel gereksinimlerinin karşılanması,*
- ✓ *Okullardaki etkinlikler ve düzenlemelerle temel demokratik değerlerin korunması,*
- ✓ *Cinsiyetler arasındaki eşitliğin sağlanması, ırkçılığın önlenmesinin yanı sıra sistemin tutarlılığının sürekli kılınması”*

2010 yılında yenilenen ve sonrasında bazı maddeleri tadil edilen İsveç Eğitim Yasası’na göre; ülkede bulunan çocuklara ve gençlere eğitimde fırsat eşitliği hakkı yani eğitime eşit erişim hakkı tanınmıştır. Eğitim politikası açısından, ücretsiz eğitim, eğitimde tarafsızlık, etnik köken ayrımı gözetmeksizin herkese eğitim verilmesi esas alınmıştır. Anaokul, hazırlık okulu, İlköğretim ile özel okullar olarak belirtilen özel engelliler okulu ve öğrenme engelli öğrenci okullarında tüm öğrencilere, işbirliği yapmaları, insanlara karşı daha anlayışlı davranmaları, cinsiyet, dini mensubiyet, engel, cinsel tercih ve geldiği ülke gözetilmeksizin eşit haklara sahip oldukları öğretilmektedir (Sveriges Riksdag, 2010).

İsveç’te aynı yasaya göre öğrencilere, güvenlik içinde okuma imkânı sağlanmaktadır. Bu bağlamda kızdırılmadan ve haksız muameleye maruz kalmadan eşit bir şekilde eğitim almak öğrencilerin hakkı olarak kabul edilmiştir. Okullar tarafından ayrımcılıkla, bezdirici (mobbing) ve ihlal edici davranışlarla mücadele için gerekli önlemler alınmaktadır. İhlal edici davranışlara örnek olarak, farklı olduğu için bir öğrenciyi kızdırmak, ses çıkarmadan aralarına almamak, şiddet ve çeşitli tehditler, cinsiyet, etnik mensubiyet, din ve inancı, fonksiyon engelli olduğu için cinsel tercih gibi nedenlerle taciz etmek gösterilebilir. Bezdirici

davranışlar (Mobbing) ise sistemli bir şekilde tekrarlayarak bir kişiyi huzursuz edecek yıldırma, dışlama, gözden düşürme amaçlı davranışlardır. Okul bu gibi davranışların son bulmasından sorumludur. Tüm okullarda ayrımcılık, bezdirici ve ihlal edici davranışlarla ilgili mücadele planı bulunması zorunludur. Bu plan içerisinde uyulması gereken kurallar, aykırı davranılması halinde gösterilecek tepki ve şikâyet usulleri bulunmaktadır. Planın hazırlanmasına öğrenciler de dâhil edilmekte ve tüm öğrencilere kurallar benimsetilmektedir. Ayrıca okul kurallarının hazırlanmasında da öğrenciler, okul personeli ve öğrenci velileri yer almaktadır. Belirtilen tüm bu çokkültürlü eğitim uygulamaları yasa ve yönetmeliklerle uyulması zorunlu kurallar haline getirilmiştir (Sveriges Riksdag, 2010).

Çokkültürlü eğitim konusunda yasal mevzuat ile tanınan hakların uygulamaya yansıtılması önem arz etmektedir. Bu bağlamda alt bölümlerde İsveç'te Sami okulları, anadili eğitimi, ikidilli ve anadilde eğitim konuları ele alınarak, çokkültürlü eğitim uygulamalarında karşılaşılan sorunlar incelenmiştir.

5.4.1. Sami (Lapon) Okulları

Çokkültürlü eğitim çerçevesinde ülkede azınlık olarak kabul edilen Samiler yoğunluklu olarak Kuzey İsveç bölgesinde yaşamaktadırlar. İsveç'te yaklaşık olarak 30.000 Sami yaşamaktadır. Devlet tarafından çokkültürlü eğitim politikası çerçevesinde Samilerin kültürlerinin yaşatılması, daha iyi eğitim almaları gibi nedenlerle bu bölgede altı adet Sami Okulu açılmıştır. Devlet öğretmen maaşı, öğrencilerin kalacak yer ve yemek ihtiyaçları, ulaşım gibi her türlü masrafı karşılamaktadır. Samiler, zorunlu eğitim müfredatına uygun olarak aldıkları eğitimin yanında Sami dili, Sami kültürü ve tarihi de öğrenmektedirler. Öğretim ise İsveççe ve Sami dillerinde yapılmaktadır. Bu okullara ek olarak İsveç'in kuzeyinde bulunan birçok zorunlu eğitim veren okulda, birleştirilmiş Sami öğretimi de verilmektedir (Aydın, 2006: 141).

Samilerin anadillerinde eğitim gördükleri okullar bulunmasının yanında, bazı belediyeler tarafından Sami çocukları için ana dillerinde okulöncesi eğitim imkanı da sağlanmaktadır. Samilerin birinci sınıftan altıncı sınıfın sonuna kadar anadillerinde eğitim görebildikleri zorunlu okullar bulunmasına rağmen, ortaöğretim kademesinde sadece bir Sami okulu, üniversite seviyesinde ise sadece Umea ve Uppsala üniversitelerinde Sami dilinde akademik eğitim verilmektedir (Sweden.se, 2018).

5.4.2. Anadili Eğitimi

Anadili, çocuğun kendi anne ve babasından, ailesinden bilinçli bir öğrenim evresi olmaksızın aldığı, öğrendiği, kendini en iyi şekilde ifade edebildiği ve insanın hayatında vazgeçilmez yeri bulunan dildir. Anadilinde eğitim ise öğrenciye ders müfredatının anadilinde verildiği eğitim sistemini anlatır. Anadili eğitimi ise dersler egemen olan dilde işlenirken anadilinin ikinci bir dil dersi olarak verildiği eğitim sistemidir (Eğitim Sen, 2010).

İsveç'te 1977 yılında yürürlüğe giren yasa ile okul yönetiminden isteyen öğrencilere haftada en az iki saat anadil eğitimi verilmesi zorunlu hale getirilmiştir. Günümüzde anadil dersi, talep olduğu takdirde zorunlu olarak ilk ve ortaöğretimde kendi başına bir ders olarak verilmektedir. Ancak ilk uygulanişından günümüze birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan düzenlemelere göre anadil eğitimi olarak adlandırılan eğitim bu dili evlerinde gündelik olarak kullanan ve en az beş öğrenciden oluşan gruplara, ailelerinin talebi üzerine verilmektedir (Lindberg, 2011: 80). İsveç'te anadili eğitimi en fazla yedi yıl takip edilebilmekte ve öğrenci velilerinin anadil eğitimi talepleri bu eğitimin verilmesinde önemli bir faktör olmaktadır. Ayrıca anadili eğitiminde kendi ülkesinde resmi dil olmayan bir dilin de eğitimi verilebilmektedir (Canatan, 2007: 159-172).

5.4.3. İkidilli ve Anadilde Eğitim

Anadilde eğitim öğrenciye ders müfredatının anadilinde verilmesidir. Eğitimin iki veya daha fazla dilde verilmesine ise iki dilli eğitim denmektedir. İkidilli eğitimde, hem anadilin hem de egemen dilin dersler verilirken kullanılması gerekmektedir. Örneğin, matematik, coğrafya veya tarih gibi derslerin hem anadilde hem de egemen dilde öğretilmesini içermektedir. Bu nedenle İsveç'te yaşayan bir Türk öğrenciye seçmeli ders olarak Türkçe dersinin verilmesi ikidilli eğitim veya anadilde eğitim sayılmamaktadır. Kaya ve Aydın'a (2014: 79) göre, İsveç'te ikidilli eğitim İsveççe ve azınlık dili eğitimi olacak şekilde verilmekte ancak azınlık dili en fazla %50 oranında müfredatta eğitim dili olarak yer alabilmektedir. Ayrıca tamamıyla azınlık dillerinde eğitim veren bağımsız okullar da bulunmaktadır.

İsveç'te ikidilli eğitim verecek olan öğretmenlerin bir öğretmenlik diploması alması gerekmektedir. Bu amaçla öğretmenlik diploması veren bir kolej veya üniversiteye gitmekte ve olmak istedikleri öğretmen profiline uygun dersler almaktadırlar (Rabo, 2011: 36-36). İsveç'te azınlık olan öğrencilere ders verecek

öğretmenler için lisans ve lisansüstü programlar bulunmaktadır. Ayrıca kendi ülkesinde diploma alan ve iki dilli öğretmenlik yapmak isteyenler için de hızlandırılmış sertifika veren kurumlar bulunmaktadır. Öğretmen adaylarının bir yıl pedagoji dersi almaları ve bir yıl stajyerlik yapmaları gerekmektedir. İsveç'te iki dilli öğretmenlik yapabilmek için genel olarak İsveççeyi bilmek, Öğretmenlik diploması veya eşdeğer bir başka diploma sahibi ve atama yapılacak okul yönetmeliğine uygun olmak gerekmektedir (Kaya ve Aydın, 2014: 164-66).

İsveç'in ulusal azınlıklarla ilgili politikasının üç ana amacı bulunmaktadır. Bunlar ulusal azınlıkların korunması, kültürlerinin güçlendirilmesi ve dillerinin yaşatılmasıdır. Ancak İsveç'te azınlık statüsü verilenler Yahudiler, Finliler, Samiler, Romanlar ve Tornedaller'dir. Kullandıkları diller de Yidişçe, Fince, Sami dili, Roman dili ve Tornedal Finesidir. İsveç, Avrupa Bölgesel ve Azınlık Dilleri Şartını sadece bu dilleri kapsayacak şekilde uygulamayı taahhüt etmiştir. İsveç, Avrupa Konseyi'ne Fince, Sami dili ve Tornedal Finesini bölgesel veya azınlık dili olarak, Yidişçe ve Roman dilini de bölgesel olmayan diller statüsünde kabul ettiğini iletmiştir. Ülkede devlet tarafından desteklenen ve Fin dilinin desteklenmesi için kurulan Fin Dil Konseyi ile Sami dilinin gelişimi ve kamu alanlarında etkin kullanımı için Sami Parlamentosu ve ona bağlı Dil Konseyi bulunmaktadır. Ayrıca Sami Okulları Kurulu da mevcuttur. Sonuç olarak İsveç'te anadilde eğitim hakkı sadece azınlık statüsü verilen beş azınlık diline tanınmıştır. Bu dillerin eğitim dilleri olarak kullanılabilmesi için İsveç, komisyonlar kurmuş ve finansal olarak da gerekli desteği vermiştir. Belediyeler gelen talebe göre temel, orta ve yetişkin düzeyinde anadilde eğitime imkân oluşturmaktadırlar. Azınlık statüsü verilmeyen yabancı ve göçmenlerin ise ülkede anadilde eğitim görme hakları bulunmamaktadır (Seçen, 2011: 62-65).

6. ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİMDE AZINLIKLAR, AZINLIK SAYILMAYAN GÖÇMENLER VE DİĞER YABANCILARLA İLGİLİ YAŞANAN SORUNLAR

Ülkede çokkültürlü eğitimle ilgili uygulamada birtakım sorunlar bulunmaktadır. Öncelikle, anadili eğitiminin verilebilmesi için bu dili evlerinde gündelik olarak kullanan ve en az beş öğrenciden oluşan grubun oluşturulması ve ailelerin talebi gerekmektedir. Ancak ülkede bulunan yerli azınlıklar için böyle bir kısıtlama bulunmamaktadır. Ayrıca bu eğitimin verildiği saatler seçimlik derslerin verildiği saatlerde veya normal ders saatleri dışında olabileceğinden ötürü, genellikle normal programın dışında, okul derslerinin bitimine konulmaktadır. Bunun yanında pek çok dilde, eğitilmiş öğretmen eksikliği ile zayıf müfredata dayanan ciddi uygulama sorunları bulunmaktadır (Lindberg, 2011: 80). Özellikle öğretmen eksikliğinin önemli bir sorun olduğu değerlendirilmektedir. Ülke dışından gelen mülteci ve göçmenlerle birlikte artan öğrenci sayısı nedeni ile hem daha fazla öğretmen istihdam edilmesi hem de mevcut öğretmenlerin elde tutulması gerekmektedir. İsveç'te 2031 yılına kadar 80.000 öğretmen ve okul öncesi öğretmeni açığı beklenmektedir (Skolverket (Ulusal Eğitim Ajansı), 2017).

İsveç'te anadili eğitimi 30 yıla yakın bir süredir veriliyor olmasına rağmen bazı kesimler tarafından, öğrencilerin dilsel ihtiyaçlarını karşılamakta başarısız olduğu değerlendirilmektedir. Bu durumun sebeplerinden birinin, iyi bir şekilde programlanmamış olarak verilen iki dersin yetersizliği olduğu ileri sürülmektedir. Bir başka sebep olarak ise okuldaki yönetimin, çiftdilli öğrencilerin eğitsel ihtiyaçlarının giderilmesinde genellikle anadil veya ikinci dil olarak İsveççe öğretmenlerini sorumlu tutmaları ve bu sebeple soruna çözüm getirmemesi olduğu iddia edilmektedir. Genel olarak bakıldığında öğrenciler için çokdilli ve çokkültürlü bir eğitimde, dil ve içerik eğitiminin entegrasyonu açısından ihtiyaçları karşılayabilecek bir vizyon eksikliğinin olduğu görülmektedir. Lindberg (2011: 78, 92), İsveçlilerin genellikle göçmen azınlık dillerini İsveççe karşısında büyük tehdit olarak gördüklerini ve İsveçlilerin anadil eğitimine verdikleri desteğin zayıf olduğunu vurgulamaktadır.

Baloğlu (2010), okullarda Türkçe Öğretmenliği diploması olmayan kişilerin Türkçe dersi verdiklerini belirtmektedir. Ayrıca İsveç'te ailelerin çalışmaları nedeniyle çocuklarını bir yaşından itibaren yuvaya verdiklerini ve bu nedenle çocukların Türkçeden önce İsveççeyi öğrendiklerini ve bu durumun da anadili öğrenme açısından bir sorun olduğunu vurgulamaktadır. Bazı okul idarecileri ve öğretmenlerin de göçmen çocuklara özellikle de zeki ve başarılı olanlara karşı baskıcı, aşağılayıcı ve sindirmeci tavır takındıklarını belirterek bu durumu etnik ve dinsel kimliğe yönelik ırkçı tavır olarak yorumlamaktadır. İdareci ve öğretmenlerin baskıcı, aşağılayıcı ve sindirmeci tavırlarına maruz kalan çocukların psikolojisinin bozulduğunu ve okuldan soğuduklarını belirtmektedir (Baloğlu, 2010: 14).

İkidilli veya anadilde eğitim verilmesinde de sorunlar yaşanmaktadır. İkidilli eğitim veren öğretmenlerin yeterli sayıda olmaması ve eğitimin yerel yönetimlerle organize edilmesi ve yerel yönetimlerin bu programları uygulamakta yetersiz kalmaları nedeniyle iki dilli eğitim çok ileri düzeyde

uygulanamamaktadır. Bu sebeple ikidilli eğitim uygulamaları henüz istenilen seviyede gelişim gösterememiştir (Kaya ve Aydın, 2014: 79)

İsveç'te azınlık statüsü verilenler Yahudiler, Finliler, Samiler, Romanlar ve Tornedaller'dir. Kullandıkları diller de dir. İsveç'te anadilde eğitim hakkı sadece azınlık statüsü verilenlerin kullandıkları beş azınlık dilinde (Yidişçe, Fince, Sami dili, Roman dili ve Tornedal Fincesi) tanınmıştır. Azınlık statüsü verilmeyen yabancı ve göçmenlerin ise ülkede anadilde eğitim görme hakları bulunmamaktadır (Seçen, 2011: 62-65). Bu durumun çokkültürlü eğitimin ruhuna aykırı olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca ülkede azınlık olarak kabul edilenlere verilen anadilde eğitim konusunda da birtakım sorunlar zaman zaman gündeme gelmektedir. 20 Kasım 2008 tarihinde İsveç'te gerçekleştirilen ve insan haklarının ele alındığı uluslararası konferansta, Ayrımcılık Ombudsmanı Teodora Gunnarsdotter, kamuoyuna açıkladığı raporunda, İsveç'te azınlık olarak kabul edilen Sami, Roman, Yahudi ve Finli ailelerin hazırlık okulu ve ilkokula giden çocuklarının dışlandıklarını, kültür ve dillerini geliştirmelerinin engellendiğini, tenefüslerde ana dillerini konuşmalarının yasaklandığını belirtmiştir. Ayrıca çocuklara "pis Yahudi", "pis Çingene" şeklinde hitap edildiği ve bazı belediyelerin anadilde eğitimi engelledikleri konularına da yer verilmiştir (Kuseyri, 2008).

Göçmenlere verilen eğitimle ilgili yapılan bazı araştırmalarda da ayrımcılığın mevcut olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 2008 yılında İsveç'te Uppsala şehrinde üç lisede farklı ülkelerden gelen göçmenlerin gittiği okullardan 15-19 yaş aralığında olup 10, 11 ve 12'nci sınıflara devam eden 348 göçmen öğrenciye ayrımcılık, entegrasyon ve içselleştirme ile ilgili anket uygulanmıştır. Sonuçlara göre İsveç'te yaşamayı içselleştirme ve entegrasyon konusunda bir sıkıntı yaşamadıkları görülmüştür. Ancak ayrımcılığın yasalardaki tüm yaptırımlara rağmen önlenemediğini düşündükleri de ortaya çıkmıştır (Kilimci, 2010: 8). Recep Özmen (2010: 15-16 (akt. Baloğlu)), İsveç'teki Türk gençliğinin eğitimle ilgili sorunlarını sıralarken, Türk öğrencilerin, okullarda yabancılara karşı öğretmenlerin ve sınıf arkadaşlarının negatif bir ayrımcılık yaptıklarına, İsveç Eğitim Sisteminde göçmenlerin ikinci sınıf olarak görüldüklerine ve İsveçliler gibi muamele görmediklerine inandıklarını belirtmektedir.

Entrof (2015) İsveç'te yaşayan göçmenlerle ilgili yaptığı araştırmada, göçmenlik statüsüne göre eğitimsel ayrımın yerli ve göçmen öğrenciler arasındaki akademik başarı farkını artırdığı sonucuna ulaşmıştır (Entrof, 2015: 41; Skolverket, 2018). Buna ilaveten, çok sayıda çalışma, göçmen öğrencilerin okul seçimlerinde uğradıkları ayrımcılık nedeni ile akademik başarısı yüksek olan okullara alınmadıklarını göstermektedir (Volante, Klinger ve Bilgili, 2018: 76). Hangi faktörün açıklanmasının en önemli olduğu konusunda bir anlaşma olmamasına rağmen

Ülkede yaşayan Müslüman yabancılar ile ilgili de verilen eğitim konusunda bir takım problemler yaşanmaktadır. İsveç'in %87'sini Lutheryan'lar (Hıristiyan), %13'ünü ise Roman Katolik, Ortodoks, Baptist, Müslüman, Yahudi ve Budistler oluşturmaktadır (Mundi, 2015). İsveç Kilisesi 2000 yılına kadar devlet kilisesi konumunda idi. 2010 yılı sonu itibarıyla nüfusun %70'i hala kilise üyesi olup üye sayısı her geçen yıl azalmaktadır. Ülkede bulunan Yahudiler ise azınlık olarak kabul edilmiş durumdadırlar. İsveç'te Müslümanların nüfusu yaklaşık 500.000 olup nüfusun %5,38'ini oluşturmaktadır (Baloğlu, 2011). Ülkede bulunan 25 bin nüfuslu Yahudiler ulusal azınlık olarak tanınmış durumda iken yaklaşık 500 bin nüfusu bulunan Müslümanlar azınlık olarak tanınmamaktadırlar. Ancak Müslüman okullarının açılmasına izin verilmiştir. İlk Müslüman Okulu 1993'te Malmö şehrinde açılmış olup 2012 yılı itibarıyla okul sayısı 15'e yükselmiştir. Bunların dokuzu İsveç Milli Eğitim Kurumu tarafından "İslami" olarak tanımlanmakta olup altısı "İsveçli-Arap" vs şeklinde nitelendirilmektedir. Okullar Müslüman organizasyonlar tarafından idare edilen bağımsız kurumlar olup finansmanları devlet tarafından sağlanmaktadır. Eğitim ise milli müfredata İslami din eğitimi derslerinin (Kur'an, İslam tarihi vs.) eklenmesi şeklinde oluşturulmaktadır (Hafsa, 2014).

Müslümanların eğitimi ile ilgili olumlu düzenlemeler olmakla birlikte İsveç'te nefret suçları sıklıkla işlenmekte olup resmi kayıtlara göre 2011 yılında 151 bin yabancı düşmanlığı ve ırkçılık suçu işlenmiştir. Raporun hazırlandığı 2012 yılında işlenen 5000'in üzerindeki nefret suçunun tahminen 310 civarı yani %6'sının İslamofobik karakterli olduğu saptanmıştır (Hafsa, 2014). Bunun yanında bazı öğretmenlerin çocuklara ders vermekten ziyade neden domuz eti yemedikleri, Camiye neden gittikleri, gerici oldukları için mi Camiye gittikleri, neden kız arkadaşlarının olmadığı gibi dersin amacını ve kapsamını aşan soruların sorulduğunu ileri sürmektedir. Bu gibi durumlarla karşılaşıldığında dersin verimli olmadığını hatta ailelerin bu duruma tepki göstererek çocuklarını derslerden çektiklerini aktarmaktadır (Baloğlu, 2010: 14). 2008 yılında İsveç'te çarşaf giyen bir öğrenci, yetişkinlere eğitim veren bir okula yüzünü tamamen örten peçesi nedeniyle alınmamıştır. Bu konu ile ilgili mağdur öğrencinin Ombudsman'a yaptığı şikayet sonucunda bu durumun İsveç'te ayrımcılığı yasaklayan yasalara aykırı olduğu kararı verilmiştir (ntv.com.tr, 2010). Okul

yönetiminin ayrımcı ve islamofobik bir tutum içerisinde olduğu nedeniyle peçe takan öğrencinin okula alınmadığı değerlendirilmesi yapılabilir. Yakın tarihte İsveç'te Müslüman çocukların eğitim gördüğü bir okulun kundaklandığına dair haberler bu duruma örnek olarak gösterilebilir (aa.com.tr, 2021)

6. SONUÇ

İsveç demokrasi ve insana verilen değer bakımından dünyanın en gelişmiş ülkeleri arasında ilk sıralarda yer almaktadır. 1975 yılında İsveç Meclisi tarafından onaylanan "Göçmen ve Azınlık Politikası" ile çokkültürlülüğü resmen kabul etmiştir. Bu tarihten itibaren İsveç çokkültürlü eğitim politikaları uygulamaya başlamıştır. 1995 yılında Avrupa Birliği'ne üye olmuş, ardından Bölgesel Diller ve Azınlık Dilleri Avrupa Şartı'nı da onaylamıştır. Bunun bir gereği olarak 1999 yılında ülkenin kültür mirasının bir parçası olarak gördüğü beş ulusal azınlığın dillerini yani Fince, Sami dili, Yidişçe, Romence ve Meänkieli dillerini azınlık dilleri olarak kabul etmiş ve 2009 yılında çıkarılan Dil Yasası ile bu beş dil azınlık dilleri olarak onaylanmıştır. 2000 yılında Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi ile Avrupa Dil Yönetmeliğini imzalamıştır. Sonuç olarak İsveç, kendine göre çokkültürlü eğitim sisteminin temelini oluşturan yasal mevzuatını oluşturmuştur.

İsveç eğitim sisteminde ülkede bulunan göçmen, azınlık ve İsveçlilere devlet tarafından okul öncesi, zorunlu ilköğretim ve lise eğitimi bakımından aynı müfredat eğitimi verilmektedir. Okullarda din, kültür, ırk, sosyal konum, cinsel tercih, dil farkı gözetilmeksizin tüm öğrencilere eşit davranılması ve her türlü ayrımcı, ihlal edici ve bezdirici davranışla mücadele edilmesine yönelik gerekli yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Ayrıca tüm öğrencilere işbirliği yapmaları, insanlara karşı daha anlayışlı davranmaları, cinsiyet, dini mensubiyet, engel, cinsel tercih ve geldiği ülke gözetilmeksizin eşit haklara sahip oldukları öğretilmektedir. Fiziksel engelli ve gelişim geriliği olan öğrenciler için de olabildiğince aynı eğitimi almaları için okullar bulunmaktadır.

İsveç okullarında anadil eğitimi, anadilde eğitim ve ikidilli eğitim de verilmektedir. İkidilli eğitimin ikinci dil İsveççe olmak zorundadır. Ülkede tanınmış beş ulusal azınlık talep ettikleri takdirde anadilde ve ikidilli eğitim alabilmektedirler. Ayrıca ulusal azınlıklara bir kişi olması durumunda bile talep halinde anadil eğitimi verilmektedir. Azınlık olarak kabul edilen Samilerin ise devlet yönetiminde okulları bulunmaktadır. Ancak ülkede azınlık statüsü verilmeyen yabancı ve göçmenlerin anadil eğitimi alabilmeleri için en az beş kişinin talep etmesi, evlerinde bu dilin konuşuluyor olması gibi şartlar bulunmakta, anadilde eğitim hakları ise bulunmamaktadır. Çokkültürlü eğitim bağlamında yabancı ve göçmenlere de anadilde eğitim hakkının tanınmasının gerektiği değerlendirilmektedir.

Dinsel azınlıklara bakıldığında ise İsveç'te Yahudi ve Müslümanlar göze çarpmaktadır. 25 bin kişilik Yahudiler azınlık olarak tanınmasına ve yukarıda sayılan haklara sahip olmalarına rağmen 500 bin kişi civarındaki Müslümanlar azınlık olarak kabul edilmemektedir. Ülkedeki Müslümanlar, göçmenler ve yabancılarla aynı eğitim haklarına sahiptir. Diğer yandan Müslüman organizasyonlar tarafından bağımsız okullar açılmasına izin verilmektedir. Bu okullarda milli müfredata ek olarak, İslami din eğitimi derslerinin (Kur'an, İslam tarihi vs.) de verilebilmesi ve okulların devlet tarafından finansal olarak desteklenmesi çokkültürlü eğitime bir katkı olarak yorumlanmaktadır.

İsveç'te çokkültürlü eğitim önemli bir noktada olup gelişmeye devam etmektedir. Ancak çokkültürlü eğitimin tanımı ile İsveç'teki uygulaması karşılaştırıldığında özellikle ulusal azınlık olarak kabul edilenler ile azınlık olarak kabul edilmeyen göçmenler ve yabancılar arasında anadilde eğitim ve ikidilli eğitim konularında fırsat eşitliğinin sağlanmadığı ve ayrımcılık yapıldığı değerlendirilmektedir. İkidilli öğretmen eksikliği, eğitimin yerel yönetimlerle organize edilmesindeki aksaklıklar, ayrımcılık yapıldığına dair bulgular, yerel yönetimlerin eğitim programını uygulamada yetersiz kalması gibi nedenlerle anadil ve ikidilli eğitimlerin istenilen başarıya henüz erişemedikleri görülmektedir. Diğer yandan İsveçlilerin azınlık dillerini İsveççe karşısında tehdit olarak algıladıkları ve anadil eğitimine verdikleri desteğin zayıf olduğu da değerlendirilebilir. Ayrıca yapılan incelemede alınan tüm yasal önlemlere rağmen ülkede öğrencilere yönelik İslamofobi, ırkçılık, kültür farkı gibi çeşitli nedenlerle ayrımcılığın önemsenmeyecek bir boyutta varlığını sürdürdüğü ve bu durumun çokkültürlü eğitimin gelişmesinin önünde bir engel oluşturduğu değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Anadolu Ajansı, (2021), "İsveç'te Müslüman Çocukların Eğitim Gördüğü Okul Kundaklandı", <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/isvectek-musliman-cocuklarin-egitim-gordugu-okul-kundaklandi/2175511>, (Erişim Tarihi: 15.05.2021)

- Ada, S. ve Baysal, Z. N. (2012). *Eğitim Yapıları ve Yönetimleri Açısından Çeşitli Ülkelere Bir Bakış*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ada, Ş. ve Üstün, A. (2008). “İsveç Eğitim Sisteminin İncelenmesi”, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, sayı 17, ss. 146-173.
- Altay, F. ve Üstün, N. (2011). *Mesleki eğitim sistemi*, Konya: Konya Ticaret Odası.
- Altuğ, A. (1980). “Anadil Eğitimi, ama Nasıl?”, *Yeni Birlik*, 1. Yıl, sayı: 7, Stockholm, ss. 6-7.
- Anık, M. (2011). *Çokkültürlü Bir Toplumda Kimlik Algısı: İsveç'te Yaşayan Türk Göçmenleri Örneği*, Doktora Tezi, Adapazarı: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, H. (2013a). *Dünyada ve Türkiye'de Çokkültürlü Eğitim Tartışmaları ve Uygulamaları*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Aydın, H. (2013b). “A. Literature-based Approaches on Multicultural Education”, *The Journal of Anthropologist*, 16 (1-2).
- Aydın, S. (2006). *Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye'de Zorunlu Eğitim*, Bilim Uzmanlığı Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baloğlu, A. B. (2011). “İskandinavya'da Din ve Diyanet Hizmetleri”, *İsveç Diyanet Vakfı*, <http://www.isvecdiyanetvakfi.org/koseyazisi/iskandinaviyada-din-ve-diyanet-hizmetleri>, (Erişim Tarihi: 30.05.2021).
- Baloğlu, A. B. (haz.). (2010). *İsveç Eğitim Sistemi ve İsveç'teki Türklerin Eğitim Sorunları hakkında Rapor*, İsveç: Stockholm Büyükelçiliği.
- Banks, J. A. and Banks, C. A. M. (2010). *Multicultural Education: Issues and Perspectives*, New York: Wiley & Sons Inc.
- Banks, J. A. (2010). *Multicultural Education: Characteristics and Goals*, In J.A. Banks and C.A.M. Banks (Eds.), *Multicultural Education: Issues and Perspectives (Seventh Edition ed., pp. 3-26)*, United States of America: John Wiley & Sons.
- Banks, J. A. (2013). *Çokkültürlü Eğitime Giriş*, (Çev. Hasan Aydın), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bennett, C. (1990). *Comprehensive multicultural education: Theory and practice*. Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Boztaş, K., ve Er, K. O. (2012). “İsveç Eğitim Sistemi ve Denetim Yapısına Genel Bir Bakış”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 15-31.
- Canatan, K. (2007). “Avrupa Ülkelerinin Azınlık Politikalarında Türkçe Anadil Eğitiminin Konumu “İsveç, Fransa ve Hollanda Örnekleri””, *turkishstudies.net*, sayı5, ss. 159-172. <http://www.turkishstudies.net/sayilar/sayi5/canatan.pdf>. (Erişim Tarihi: 01.05.2021)
- Carlson, M. and Rabo, A. (2011). “Giriş”, *Çokkültürlü Toplumlarda Eğitim*, Marie Carlson, Annika Rabo ve Fatma Gök (Derl.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cırık, İ. (2008). “Çok Kültürlü Eğitim ve Yansımaları”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, ss. 27-40.
- Çorbacı, M. (2005). *Avrupa Birliği Ülkelerinden Fransa İngiltere ve İsveç ile Türkiye'de Okul Müdürlerinin Yetiştirilmesi ve İstihdamı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Doytcheva, M. (2013). *Çokkültürlülük*, (Çev. Tuba Akıncılar Onmuş), 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Dönmez, F. İ. (2009). *Türkiye ve İsveç İlköğretim Okullarında Bilgisayar Eğitim- Öğretimi Öğretim Programları Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eğitim Sen, (2010), *Anadilinin Önemi Anadilde Eğitim*, Ankara: Eğitim Sen Yayınları, http://www.egitimsen.org.tr/ekler/33f7629499ef472_ek.pdf, (Erişim Tarihi: 23.05.2021).

- Entrof, H. (2015), "Migrants and educational achievement gaps", IZA World of Labor 146, <http://dx.doi.org/10.15185/izawol.146>, (Erişim Tarihi: 29.05.2021)
- Erdoğan, İ. (2015). *Karşılaştirmalı Eğitim Sistemleri*, İstanbul: Sümer Kitapevi.
- Erikson, Bo, (1987), "İsveç'e Göç", Danyal Yıldız (Çev.), *Yeni Birlik*, 10. Yıl, sayı: 1, Stockholm.
- Fay, B. (2001). *Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi: Çokkültürlü Bir Yaklaşım*. (Çev: İsmail Türkmen) . İstanbul. Ayrıntı Yayınları.
- Hafsa, O. (2014). "İsveç Müslümanları", *İnsani Yardım Vakfı İHH*, http://www.academia.edu/9755645/%C4%B0sve%C3%A7_M%C3%BCsl%C3%BCmanlar%C4%B1_-_RAPOR, (Erişim Tarihi: 30.05.2015).
- Index Mundi, (2015), "Sweden Demographics Profile 2014", http://www.indexmundi.com/sweden/demographics_profile.html, (Erişim Tarihi: 30.05.2021)
- isvec.org, (2021), "İsveç Hakkında Herşey", <http://www.isvec.org/isvec/>, (Erişim Tarihi: 19.05.2021).
- Kaya, İ. ve Aydın, H. (2014). *Çoğulculuk Çokkültürlü ve Çokdilli Eğitim*, Ankara: Anı Yayınları.
- Kilimci, S. A. (2010). "Göç, Uyum Yasaları, Entegrasyon", *TASAM*, http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/goc_uyum_yasalari_entegrasyon_2f8935b1-f3d5-41c6-9cbb-2ce99eb86ee7.pdf, (Erişim Tarihi: 30.05.2021), ss. 8.
- Kostova, S.Ç. (2005). Çokkültürlü Eđitim: Bulgaristan Örneđi "İnterkułturno Vazpitanie". Editör: Lyuben Dimitrov, Teoriya na Vazpitanieto, İzdatelstvo "Veda Slovena - JG", Sofiya, ss.389-42
- Kuseyri, M. (2008). İsveç'te Azınlıkların Çocukları Ayrımcılığa Uğruyor, *İsveç Türk*, <http://www.trf.nu/isvec%E2%80%99te-azinliklerin-cocuklari-ayrimciliga-ugruyor.html>, (Erişim Tarihi: 29.05.2021).
- Lindberg, I. (2011). "Çokdilli Eğitim: İsveç'ten Bir Perspektif", *Çokkültürlü Toplumlarda Eğitim*, Marie Carlson, Annika Rabo, Fatma Gök (Derl.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Manning M. L. and Baruth, L. G. (1996). *Multicultural education of children and adolescents*, Baston, MA: Allyn and Bacon Press.
- Mengüç, A. (1981). "İsveç'e İlk Gelen Türkler", *Yeni Birlik*, 4. Yıl, sayı: 3, Stockholm, ss. 3-7.
- Minorityrights.org. (2009). "Sweden", <http://www.minorityrights.org/1501/sweden/sweden-overview.html>, (Erişim Tarihi: 22.05.2021).
- Nieto, S. (1996). *Affirming Diversity: The sociopolitical contex of multicultural education*, Second ed., New York, NY: Longman Press.
- Ntv.com.tr, (2010), "Peçe Yasağı İsveç Yasalarına Aykırı", <https://www.ntv.com.tr/dunya/pece-yasagi-isvec-yasalarina-aykiri,qHAJwiRV6kixMohHtIPlg>, (Erişim Tarihi: 26.05.2021)
- Ongur, H. Ö. (2011). "Avrupa'da Çokkültürlülüğün İflası (Mı?)", *Uluslar arası Hukuk ve Politika*, Cilt 7, Sayı: 26, s. 55-85.
- Queen's University. (2011). "Multiculturalism Policies In Contemporary Democracies-Sweden", <http://www.queensu.ca/mcp/immigrant/evidence/Sweden.html>, (Erişim Tarihi: 27.05.2021).
- Özensel, E. (2012). Çokkültürlülüğ Uygulaması Olarak Kanada Çokkültürlülüğü. *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, 7(1), s. 55-69.
- Parekh, B.(2002). *Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek: Kültürel Çeşitlilik ve Siyasal Teori*. (Çev: Bilge Tanrıseven). Ankara. Phoenix Yayınevi.
- Polatcan, M. (2014). İsveç Eğitim Sistemi: Amaç Yapı ve Süreç Açısından Türkiye İle Karşılaştırılması. 9. *Balkan Eğitim ve Bilim Kongresi Bildiri Kitabı*. Edirne.
- Rabo, A. (2011). "İsveç'te Öğretmen Eğitimini Yeniden Düzenlemek: 'Çeşitlilik' Paradoksları", *Çokkültürlü Toplumlarda Eğitim*, Marie Carlson, Annika Rabo, Fatma Gök (Derl.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Seçen, S. (2011). *Anadilde Eğitim ve Türkiye Uygulaması*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

Sweden.se, (2018, January), *Education in Sweden*, <https://sweden.se/life/society/the-swedish-school-system>, (Erişim Tarihi: 12.04.2021)

Skolverket (National Agency for Education). (2008). “Okul öncesi eğitim, ilk ve orta öğretim ile yetişkin eğitimi sorumluluğu”, http://www.mamostayan.org/Link_documents/ansvar_riksdag_regering_turkiska.pdf, (Erişim Tarihi: 30.04.2021)

Skolverket (National Agency for Education). (2017). Redovisning av uppdrag att ta fram återkommande prognoser över behovet av förskollärare och olika lärarkategorier, https://www.skolverket.se/sitevision/proxy/publikationer/svid12_5dfee44715d35a5cdfa2899/55935574/wtpub/ws/skolbok/wpubext/trycksak/Blob/pdf3876.pdf;jsessionid=D8C9D7C3EF7ABFC26892BDCBF88D4A8B?k=3876, (Erişim Tarihi: 30.04.2021)

Skolverket (National Agency for Education) (2018), Analyser av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnader mellan skolor.

Sveriges Riksdag. (2010). “İsveç Eğitim Yasası”, http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800, (Erişim Tarihi: 30.04.2021).

TC Dışişleri Bakanlığı, (2021), “İsveç Ülke Künyesi”, <http://www.mfa.gov.tr/isvec-kunyesi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 20.05.2021).

The World Factbook. (2021). *Sweden*, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/sweden>, (Erişim Tarihi: 21.05.2021).

Volante, L., D. Klinger and O. Bilgili (2018). Immigrant Student Achievement and Education Policy: Cross-Cultural Approaches, *Springer International Publishing*, Cham, <https://doi.org/10.1007/978-3-319-74063-8>, (Erişim Tarihi: 01.05.2021)